

Nr 427.

Av herr **Eriksson** i Grängesberg, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer.*

I Kungl. Maj:ts prop. nr 178 angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer föreslår Kungl. Maj:t, att de nuvarande sex bergmästarna måtte minskas till fyra och att två av de nuvarande bergmästarna överföras på övergångsstat.

Mot detta förslag synas emellertid beaktansvärda erinringar kunna framställas.

Som motiv för indragning anföres löneregleringskommitténs yttrande, att den nuvarande organisationen tillkommit under intrycket av den då rådande högkonjunkturen, och departementschefen säger i sitt yttrande, att han finner besparingskommitténs förslag rörande bergstaten välgrundat, »så mycket mer, som redan den utredning, som föregick det vid 1923 års riksdag i samma ämne framlagda förslaget, otvetydigt synes mig giva vid handen, att en dylik omläggning av distriktsindelningen utan större men för arbetet låter sig genomföra. Att så är fallet har, på sätt framgår av det av kommerskollegium nu avgivna utlåtandet, ytterligare bekräftats, i det att ju kollegium — givetvis med stöd av de erfarenheter, som efter uppgörandet av 1923 års förslag vunnits rörande arbetsbördan inom de olika bergmästardistrikten — alltjämt finner sig böra biträda sistnämnda förslag.»

Härav framgår, att departementschefen såsom en naturlig sak förutsätter, att kommerskollegium stöder sitt tillstyrkande i år av besparingskommitténs förslag på de senare årens erfarenheter rörande arbetsbördan inom de olika distrikten. Men nu inträffar det märkliga, att kommerskollegium icke synes förmedelst införskaffande av uppgifter sökt vinna erfarenheter rörande bergsstatens arbetsbörda efter år 1921.

Beträffande den föreslagna omorganisationen må till en början erinras om att den år 1919 beslutade organisationen, som trädde i kraft från och med år 1920, icke längre existerar, enär de tvenne extra gruvingenjörerna indrogos vid 1922 och 1923 års riksdagar. Depressionstiden har alltså faktiskt redan krävt tvenne av de 4 manliga befattningshavare, som enligt löneregleringskommittén borde offras på sparsamhetens altare.

Vidare saknar resonemanget om den förutvarande högkonjunktorens inflytande på bergsstatens organisation all vikt och betydelse, då det kan påvisas, att en nedgång i de under högkonjunkturen onormalt ansvallda göromålen kompensrats av senare tillskott på andra områden.

Jämte sina övriga arbetsuppgifter har bergsstaten fått sig tillagt från och med den 1 februari 1920 att utöva yrkesinspektion vid samtliga stenbrott. Att denna nya arbetsuppgift är ganska betungande framgår med all tydlighet av följande statistiska data.

Inom västra distriktet utgjorde *före* denna tidpunkt antalet inkomna olycksfallsanmälningar åren

1916	1917	1918	1919
84	67	57	37

efter denna tidpunkt åren

1920	1921	1922	1923	1924
355	345	309	639	1,105

samt januari—mars 1925 369.

Dessa siffror ådagalägga den starka utökning av till yrkesinspektionen hörande arbeten, som betingats av stenindustriens förläggande under bergsstatens inspektion.

Inom södra distriktet har under år 1924 inspektionen av stenbrotten tagit i anspråk 34 dagar, och inkommo 1,263 anmälningar om olycksfall, varav 726 i gruvor och i stenbrott 527 stycken.

Stenindustriens betydelse för bergsstaten ur yrkesinspektionssynpunkt framgår för övrigt därav, att år 1923 utgjorde antalet bergverksarbetare vid gruvor och anrikningsverk 10,349, vid stenindustriella anläggningar 10,329. Bergsstaten har alltså fått den arbetarstam, för vilken tillsyn skall utövas *fördubblad*, och av denna ökning i arbetarstammen föll nämnda år 3,852 på södra distriktet och 3,876 man på västra distriktet. Bohuslän dominerar inom den stora granitindustrien, och under innevarande år torde i det länet stenarbetarnas antal komma att överstiga 6,000.

Det är anmärkningsvärt, att socialstyrelsen, som utgör chefsmyndighet för bergsstaten i dess egenskap av tillsynsorgan enligt lagen om arbetarskydd jämte andra därmed sammanhängande författningar, icke hörts i saken, utan endast kollegium, vars kännedom om arbetareskyddsärendena är begränsad till sådana, som röra gruvor och falla under gruvstadgan.

Beträffande yrkesinspektionen vid gruvor har densamma naturligtvis rönt inverkan av depressionen inom gruvhanteringen, men i den mån gruvbrytningen åter kommer i normala gängor, ökas kraven på bergsstatens arbete inom detta viktiga gebit. Kraven på ökad säkerhet vid gruvdrift föranledde motion vid 1924 års riksdag om anställning av särskilda gruvinspektörer. Motionen avslogs, enär uppgiften tillkommer bergmästarna, men dess syfte vann allmänt gillande och den resulterade i begäran hos Kungl. Maj:t om

utfärdande av skyddsföreskrifter för gruvdrift. Att under sådana förhållanden *inskränka* den till summa tio man för hela riket bestående inspektionen kan icke med nödig hänsyn till arbetarskyddslagstiftningens syfte anses försvarligt.

Än mer framträder detta, om man beaktar ej endast de fortskridande utvidgningarna inom stenindustrien, varom ovan är nämnt, utan även att denna industri befinner sig i en brytningsperiod, som kännetecknas av en övergång till mer koncentrerad och farofylld drift i storbrott.

Förutom yrkesinspektionen vid stenbrott har bergsstaten från och med år 1922 fått sina göromål i en alldeles särskilt hög grad ökade därigenom, att stenindustrien inryckts i bergmästarnas årsberättelse. I redogörelserna över bergsstatens arbetsuppgifter läses, att bergsstaten bland annat har »att insamla och granska de statistiska primäruppgifterna rörande bergverken och bruken samt insända desamma till kommerskollegium».

Därav framgår dock icke hela förhållandet, ty av primäruppgifterna, som skola insändas i 2 exemplar, behåller bergmästaren det ena. Materialet skall sedan av honom bearbetas och sammanställas i statistiska tabeller, vilka skola ligga till grund för hans till kollegium avgivna årsberättelse (särskild sådan rörande yrkesinspektionen avgives till socialstyrelsen).

Sistlidna år införskaffades och bearbetades inom västra distriktet dylika uppgifter rörande stenindustrien från ej mindre än 264 arbetsplatser, ett antal, som i år väsentligen kommer att överskridas.

Under innevarande år ha från gruvor och järnbruk till bergmästaren i södra distriktet inkommit tillsammans 80 stycken uppgifter, under det att från stenbrott till den 31 mars inkommit 256 stycken (ett 20-tal saknas ännu), och bergmästaren i detta distrikt uppgiver, att under det att anmärkningar mycket sällan behöva göras mot från gruvor och järnbruk inkomna uppgifter, hava i år icke mindre än 76 stycken anmärkningar måst göras mot från stenbrott och stenhuggerier inkomna uppgifter.

Redan införskaffandet av uppgifterna från stenbrotten är förenat med betydande besvär, enär företagare och arbetsplatser i avsevärd grad växla från det ena året till det andra, och uppgifterna lämnas ofta först efter upprepade förelägganden.

Bergmästaren i västra distriktet meddelar, att stenindustrien såväl statistiskt som nominativt har kommit att intaga ett mycket framskjutet rum i hans årsberättelse. Förutom av vidlyftiga statistiska bilagor hade densamma för åren 1922 och 1923 ett omfång av respektive 87 och 68 maskinskrivna foliosidor jämte bilagor, innehållande 29 statistiska tabeller. Till jämförelse meddelas, att berättelsen för högkonjunktursåret 1918 omfattade endast 27 textsidor och 19 tabeller. Betydelsen av att bergmästarna på detta sätt informera kommerskollegium och allmänheten uti denna synnerligen viktiga, men förut förbisedda gren av bergshanteringen har också vederbörligen erkänts.

Det ligger i öppen dag, att den tekniskt-ekonomiska upplysningsverksamheten rörande stenindustrien, vilken ju som omnämnts började först år 1922,

i mycket hög grad ökat bergmästarnas göromål, särskilt inom vissa distrikt, men även denna sak har av kommerskollegium förbisetts, åtminstone har ingen utredning därom gjorts. Och dock har kollegium i annat sammanhang haft öppen blick för denna nya arbetsuppgifts betydelse ur belastningssynpunkt. I till bergmästarna den 8 oktober 1920 avlätna skrivelser rörande frågan om bergsstatens befattningstagande med statistiken för stenindustrien säger nämligen kollegium: »Vid bedömandet av detta spörsmål bör bortses från den för tillfället rådande bristen på arbetskrafter inom bergsstaten, vilket missförhållande kollegium givetvis uppmärksammar». Och detta uttalande härrör från en tidpunkt, då högkonjunkturen var långt på retur, och medan ännu de tvenne extra gruvingenjörerna voro tillgängliga!

Med ovanstående torde på ett övertygande sätt hava visats, att stenindustrien sedan åren 1920 och 1922 utökat bergsstatens göromål till en grad, som mer än kompenserar nedgången på andra områden av bergsstatens verksamhetsfält, och denna ökning är åtminstone inom södra och västra distrikten fortfarande i kraftig tillväxt.

Emellertid torde det eventuellt invändas, att bergsstatens göromål skulle komma att avlastas genom det avbrott tills vidare, som kommer att ske med malmfältsbeskrivningarna. Någon reell betydelse för bergsstaten har detta dock ej, enär ifrågavarande arbetsuppgift för bergsstatens vidkommande hit-tills endast varit en uppgift på papperet. Bergsstatens befattningshavare hava nämligen icke tagits i anspråk för ifrågavarande arbeten, som varit helt förbehållna åt en statsgeolog och en byråingenjör å kommerkollégii bergsbyrå.

Att bergsstaten framdeles med mycket stor sannolikhet kommer att få sig en rad nya krävande uppgifter förelagda, bör man icke bortse ifrån, då frågan om bergsstatens organisation skall tagas under övervägande. Det bör erinras om att frågan om en ny gruvstadga länge stått på dagordningen och att två kommittéer under de senaste åren haft frågan under omprövning.

Huru än en blivande ny gruvlag kommer att gestalta sig, ett är visst, nämligen att de oavvisliga krav, som rests på autentiska förfaringsätt för gruvors förvärv genom inmutning eller koncession, i hög grad komma att förorsaka bergsstaten ökade besvär. Gruvlagstiftningskommitténs förslag till ny gruvlag ökar även i andra avseenden i avsevärd omfattning bergmästarnas arbete.

Det bör vidare framhållas, att det icke är genom en snäv nedskärning av en organisation, med tonvikt utslutande på tjänstemännens antal, som det allmännas intressen bäst befrämjas, utan bör huvudvikten ligga på den nyttiga effekten av organisationen. Som ett korollarium av denna i den industriella ekonomien allmänt omfattade lag följer, att man icke bör besluta en förändring i en organisation, utan att man har klart för sig, huru den nya organisationsformen kommer att te sig, d. v. s. beträffande bergsstaten, huru den nya distriktsindelningen skall kunna lämpligen genomföras.

En lämplig fördelning av göromålen synes vara omöjlig att åstadkomma med en uppdelning å 4 distrikt. Och med inskränkningen i antalet förvaltningsområden växa dessa uti storlek, därigenom äventyras den på personlig erfarenhet grundade kännedom om förhållanden inom området, vilken är en nödvändig förutsättning för en fruktbringande verksamhet. Kommerskollegiikommittéerna utdömde på sin tid på ett synnerligen övertygande sätt en centralisation till Stockholm av bergsstaten. Men med de alltför stora distrikt, som skulle bli en följd av 4 distrikt, ginge fördelarna av en lokal bergsstat i väsentlig grad förlorade. Sambandet mellan bergsstatens befattningshavare och allmänheten bleve mera långsökt, avstånden från förläggningssorterna till en del av arbetsplatserna bleve olämpligt stora, resorna bleve längre med ty åtföljande tidsutdräkt, vilket kommer att medföra ökade kostnader för statsverket.

Att bryta sönder den nuvarande organisationen, att förena vad som förut varit skilt medför även åtskilliga andra olägenheter: sålunda måste arkiven uppdelas, vilket i många fall helt enkelt är omöjligt; under alla förhållanden erfordras härför vidlyftiga och kostsamma extra arbeten.

Å andra sidan är otvivelaktigt den nuvarande distriktsindelningen i behov av någon jämkning. I de distrikt, som ha största kännningen av de nytillkomna stenindustriella ärendena, och där inga gruvingenjörer finnas anställda, har redan nu en överbelastning börjat inträda, under det att i de egentliga bergslagsdistrikten en relativ lättnad nu torde råda på grund av depressionen inom gruv- och järnhanteringen.

Den rätta lösningen torde alltså vara att gå en medelväg: fem distrikt med var sin bergmästare och gruvingenjör.

Den minsta rubbningen i de bestående förhållandena och de minsta olägenheterna skulle uppstå, om frågan lades på den bogen, att då nuvarande äldste bergmästaren nästa år inträder i pensionsåldern hans distrikt — det mellersta — uppdelades på så vis, att Örebro län tillfördes det västra distriktet och Skaraborgs län jämte, från västra distriktet, västgötadelen av Älvsborgs län tillfördes det södra. Om därjämte Gotlands län eventuellt tillföres det östra, och Gävle-Dala distrikt från det alltför vidsträckta norra distriktet erhöle Jämtlands län, skulle en behöflig jämvikt mellan de olika distrikten ernås, och förflyttningen av bergmästarnas expeditiionslokaler m. fl. olägenheter kunna undvikas.

Ehuru sålunda den lämpligaste lösningen av denna fråga synes vara, att landet uppdelas i fem bergmästaredistrikt, torde frågan böra bli föremål för Kungl. Maj:ts och myndigheternas övervägande, innan beslut i saken fattas. Då den nuvarande äldsta bergmästaren avgår först under nästkommande år, lära inga avsevärt ökade kostnader eller olägenheter komma att uppstå, om ärendets slutliga avgörande uppskjutes till nästkommande års riksdag.

På grund av det anförda tillåter jag mig hemställa,

Motioner i Andra kammaren, Nr 427.

att riksdagen, med avslag å vad Kungl. Maj:t i proposition nr 178 under rubriken »Bergsstaten» föreslår, måtte besluta, att den för bergsstatens personal nu gällande staten skall fortfarande gälla och i enlighet härmed under riksstatens tionde huvudtitel uppföra under rubriken »Bergsstaten» ett ordinarie anslag med oförändrat belopp 84,800 kronor.

Stockholm den 16 april 1925.

Bernh. Eriksson
i Grängesberg.

Nr 428.

Av herrar **Lithander** och **Lövgren** i Nyborg, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer.*

(Lika lydande med motion i Första kammaren nr 266).

Stockholm den 16 april 1925.

Edvard Lithander.

O. W. Lövgren
i Nyborg.